

Nr 49

Av herr **Holmberg m. fl.**, angående åtgärder för miljö- och naturvård, m. m.

(Lika lydande med motion nr 77 i Andra kammaren)

Den politiska debatten har präglats av en ensidig syn på angelägenheten av en snabb tillväxttakt i samhällsekonomin. Strävan har varit att genom en kraftig ökning av bruttonationalprodukten skapa utrymme för en höjd levnadsstandard. De konsekvenser som en hård exploatering av naturresurserna samt urbanisering, teknisk och industriell utveckling medfört har ofta icke tillräckligt beaktats.

Den tekniska utvecklingen har inom praktiskt taget alla områden omskapat människornas yttre levnadsförhållanden. Samtidigt som dessa har förbättrats har ett okritiskt utnyttjande av de resurser som den nya tekniken gett oss skapat allvarliga problem. Naturresurserna är ingalunda obegränsade, och i samma omfattning som de förbrukas eller förstöres ändras den naturmiljö som utgör grunden för våra levnadsbetingelser.

Riksdagen har vid flera tillfällen behandlat frågor rörande miljöförändring och miljöförstöring, varav följt bl. a. ändrade bestämmelser för användning av kemiska preparat inom lantbruket och skärpta föreskrifter angående återställande av områden som varit föremål för ingrepp i naturen. Tillsättandet av 1964 års naturresursutredning utgjorde ett bevis för miljövårdsfrågornas utomordentligt stora betydelse. Det är emellertid hög tid för konkreta förslag om vilka nya åtgärder som kan och bör vidtagas för att inte miljöbetingelserna ytterligare skall försämrats.

Det är naturligt att det på detta område finns stora intresse motsättningar mellan kravet på ekonomisk expansion och kravet på en förbättrad levnadsmiljö. Vi måste också därvid beakta det faktum att den pågående miljöförstöringen innebär att allvarliga problem övervältras på framtiden, varvid en kommande generation får bära följderna av nutidens ofta ensidiga ekonomiska betraktelsesätt. I en situation där svenskt näringsliv brottas med stora svårigheter att placera produkter på utlandsmarknaden kan man emellertid inte införa så rigorösa bestämmelser eller pålägga produktionen sådana kostnader att en konkurrensmässig produktion omöjliggöres. Ju förr man angriper denna problematik, desto lättare är det att finna acceptabla vägar som inte innebär en orimlig belastning av näringslivet eller skattebetalarna.

Samhällsplanering

Vår miljöpolitik måste syfta till att återställa den biologiska balansen i naturen samtidigt som de negativa effekterna av nya mänskliga ingrepp

måste bli så små som möjligt. Den måste också på ett tillfredsställande sätt tillgodose de sociologiska, tekniska och estetiska krav som med allt större styrka gör sig gällande.

Dessa krav måste vara vägledande vid uppbyggnaden och utformandet av nya miljöer. Det gäller såväl samhällsbyggande och stadsplanering som utformning av planer för bostäder, arbetsplatser, rekreation och fritidssysselsättningar. Urbaniseringen, industrialiseringen och trafikintensiteten kräver en regional planering.

Trafiken såväl till lands som i luften skapar allt större bullerproblem. Bostadsområden måste i framtiden planeras så att buller från trafikleder och flygplatser förorsakar minsta möjliga störningar. Särskilda industriområden måste planeras med hänsynstagande till kommunikationsmöjligheter till bostadsområden, och beräkningar av den framtida trafikintensiteten måste ligga till grund för vägbyggen. De ökade allmänhygieniska kraven på avfallsdestruktionen kommer att kräva större anläggningar som ofta betjänar flera kommuner. Vatten- och avloppsfrågorna måste likaså lösas, i många fall gemensamt för större områden.

Vi förutsätter att tillkomsten av statens naturvårdsverk kommer att medföra en intensifierad upplysnings- och rådgivningsverksamhet till de olika kommunala organen så att kommunal planering kan ges en tillfredsställande miljöpolitisk utformning. Framför allt torde det vara nödvändigt att snarast angripa problem i samband med den höjda exploatering av kustområdena som kännetecknat den senaste tidens utveckling.

Det är orealistiskt att tro att man kan minska industrialiseringens ogynnsamma verkningar genom att hindra eller fördröja den tekniska utvecklingen. Vi har emellertid möjligheter att styra denna utveckling och nyttja den i miljöförbättrande syfte.

Detta fordrar att vi klagör våra behov och betraktar dem i ett större sammanhang. Ett exempel på detta utgör utformningen av vår bostadsmiljö. Det är inte nog att konstatera den kraftigt tilltagande urbaniseringen och tillväxten av de största städerna med de problem som därvid uppstår av såväl miljöteknisk som sociologisk art. Dessa problem måste lösas. Man måste också överväga om en minskad geografisk koncentration av produktion och bostadsbyggande kan innebära en förbättring av storstadsmiljön.

Samtidigt som samhället i dag vidtager stora arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att skapa ökad sysselsättning inom vissa delar av landet motverkar man bosättningen utanför de större tätorterna genom en kvotering av bostadsbyggandet som innebär att det nästan är omöjligt att bygga i en mindre kommun — detta även i de fall den bostadssökande är villig att resa en längre vägsträcka till sitt arbete. Man betraktar det från samhällets sida som självklart att man inom en storstadsregion an-

vänder upp till ett par timmar om dagen i restid till och från arbetet men vill genom koncentration av bostadsbyggandet till mindre tätorter förmena den som vill bo utanför dessa en sådan möjlighet att välja bostadsort.

Utformningen av bostäderna i dag bidrager icke till att skapa en sådan bostadsmiljö som de bostadssökande mest eftersträvar. Trots den ringa befolkningstäthet som vi har i vårt land bygger vi förhållandevis få egna hem. Genom sociologiska undersökningar vet vi att detta är den boendeform som de flesta eftersträvar och den bostadsmiljö som skänker den största tillfredsställelsen. Likafullt fortsätter höghusen och hyreshusen att växa upp även i de mindre tätorterna. Samhället måste här i högre grad ge de bostadssökande möjlighet till fritt val. Nya former måste skapas, villor skulle kunna hyras och de som så önskar skall kunna få äga lägenheter i flerfamiljshus.

Kommunernas bostadsplanering måste innebära möjligheter att bygga på friköpt tomt. Trivseln med och glädjen över den egna tomten innebär för många en stark positiv faktor ur miljösynpunkt.

Utformningen av den offentliga miljön är av stor betydelse. Ökade krav på service måste ses i relation till konsumenternas vilja att betala därför; där viljan finns bör också servicen erbjudas.

Utformningen av bostäderna bör i betydligt högre grad än nu ta hänsyn till de boendes behov. Särskilt barnens behov av en trygghetskapande miljö har i alltför hög grad eftersatts. Utformningen av hyreshusen bör vara sådan att barnen själva kan ta sig in och ut, dubbla ledstänger, lågt sittande dörr- och elknappar m. m. är självklara detaljer i en barnvänlig miljö. Lekplatser helt skilda från trafik och utformade icke enligt slentrianmässiga antaganden om asfalterade ytor försedda med lekställningar som det enda tänkbara utan efter barnpsykologiska rön och med tillfredsställande av barns krav på omväxling.

Lekplatser inom områden bestående av hyreshus måste också vara försedda med värmestugor och toaletter, vilket ur miljösynpunkt är viktigare än garage med elvärmeuttag. Vi måste planera våra samhällen inte minst för barnen och söka tillfredsställa deras behov av äventyr, leklyst, trygghet och kontinuitet.

Också större barn och ungdomar har rätt att ställa krav på den offentliga miljön. Planeringen av nya bostadsområden bör alltid innebära att särskilda lokaler iordningställs för uthyrning till förenings- och hobbyverksamhet. Tillgången till sådana lokaler minskar i hög grad tendenserna till kriminalitet och asocialitet.

I samband med planeringen av bostäder får man inte bortse från behovet av grönområden och bevarande av orörd natur i närområdena. Ofta avskämmas emellertid invånarna i en tätort av en zon av förstörd natur.

Där det borde finnas promenad- och cykelstigar, lek- och strövområden finns i stället soptippar, skrotupplag och skräpområden. Ofta ägs denna gränsmark av kommunen som köpt den för framtida bebyggelse. Även om marken ligger utanför stadsplanerat område är det angeläget att den hålls i sådant skick att den inte verkar miljöförstörande. Stora trafikleder kommer i framtiden att gå i utkanten av tätorterna. Invånarna får emellertid inte skäras av från grönområden av sådana trafikleder, gång- och cykeltunnlar måste ge möjlighet till trafiksäker förflyttning till sådana områden.

Intresset för naturvård och miljöriktig samhällsplanering har märkbart ökat. Emellertid tycks det vara svårt att bortse från kortsiktiga och rent ekonomiska ställningstaganden när det gäller utformningen av samhällsmiljön.

Nedsmutsning i naturen

Den ökade fritiden har medfört ett större behov för tätorternas befolkning att byta miljö. Detta innebär ökade krav på en stimulerande miljö i orörd natur liksom på anläggningar för friluftsliv. Den urgamla allemansrätten har medfört att den svenska naturen är tillgänglig för allmänheten i en utsträckning som knappast förekommer i andra länder.

Samtidigt har detta medfört en förslitning av naturen och en ansamling av avfallsprodukter som förstör de skönhets- och trevnadsvärden som den svenska naturen i sig själv har. Miljöförstöringen har i betydande omfattning orsakats av vår oförmåga att lösa problemet med en tillfredsställande destruktion av de avfallsprodukter som i växande mängd tycks känneteckna det moderna samhället. Den förslumning som sker för-tar mycket av den stimulerande effekt som friluftsliv bör medföra. Framför allt i närheten av städerna har nedskräpningen tagit en sådan omfattning att den ofta är direkt hälsovådlig. Att genom ändrade bestämmelser försvåra eller förhindra människornas möjlighet till kontakt med naturen är emellertid icke en tillfredsställande lösning på nedskräpningsproblemen.

1964 års naturvårdslag innehåller förbud mot nedskräpning av naturen. Efterlevnaden av naturvårdslagens bestämmelser är emellertid icke tillfredsställande. Anledningen till detta torde vara den vaga utformning som nedskräpningsparagraferna fått, vilket medför att allmänheten icke uppfattar en måttlig nedskräpning såsom brott mot gällande förordning. I vissa andra länder finns en lagstiftning där även en ringa nedskräpning av naturen medför relativt sträng straffpåföljd. Erfarenheterna från dessa länder visar att en sträng lagstiftning på detta område, med möjlighet till omedelbart bötesföreläggande, har en mycket gynnsam inverkan. Det vore därför motiverat att naturvårdslagens bestämmelser angående ned-

skräpning i naturen ändras på ett sådant sätt att även lindringare nedskräpning kan bli föremål för åtal. Det borde vid denna form av förseelse vara möjligt att tillämpa samma system med direkt bötesföreläggande som nu sker vid smärre brott mot trafikförordningen. Övervakningen av att inte nedskräpning sker är emellertid utomordentligt svår att genomföra. Huvudparten av det avfall som återfinns utefter vägarna är rester från trafikanternas matraster. Framför allt av denna anledning måste det vara angeläget att underlätta för trafikanterna att göra sig av med de förpackningar som förbrukats under färden.

Modern förpackningsindustri använder sig i dag i mycket hög grad av material som ger förpackningarna en lång varaktighet. De vanligaste förpackningsmaterialen är — förutom papper — glas, plåt och plast, vilka senare har den egenskapen att de icke förstöres utan påverkan. Den fara som det innebär för såväl människor som djur att glas och plåt ligger kvar i naturen torde vara uppenbar för de flesta, medan däremot det relativt nya förpackningsmaterialet plast ofta betraktas såsom mindre farligt. Vi vet dock att t. ex. plastpåsar med rester av livsmedel medfört döden för många djur.

Naturligtvis skulle en väsentlig del av nedskräpningsproblemet kunna undanröjas om man lyckades att effektivt informera allmänheten om de skadeverkningar som slängda förpackningar kan medföra. Minst lika nödvändigt som ökad upplysning är att samhället skapar förutsättningar för trafikanter att inom rimlig tid och på ett enkelt sätt göra sig av med avfall som uppkommit under resan.

Sedan många år har vägförvaltningen utefter de allmänna landsvägar- na placerat avfallskärl vilka tömmes med jämna mellanrum. Det borde vara möjligt att utöka denna service så att avfallskärl utplaceras med kortare avstånd och även utefter mindre, allmänna landsvägar.

Den slutgiltiga destruktionen av avfall utgör ett växande problem över hela landet. Denna kan ske på många olika sätt, och det torde knappast vara möjligt att genom lagstiftning ålägga kommunerna den ena eller andra formen av destruktionsanläggning. Det väsentliga i detta sammanhang är givetvis att destruktionen sker på ett tillfredsställande hygieniskt sätt och så att den inte åstadkommer olägenheter för människor och djur. Den statliga insatsen på detta område bör inriktas på utformande av normer samt forskning och upplysningsverksamhet samt då så kan anses motiverat stimulansbidrag för att åstadkomma förbättrade anläggningar.

Då det uppdragits åt "Kommittén för ett renare samhälle" att framlägga förslag till lösningar av dessa problem har vi här endast velat fästa uppmärksamheten på dem. Med hänsyn till frågans stora betydelse anser vi det angeläget att kommitténs arbete påskyndas och att här ovan anförda synpunkter beaktas.

Luftvård

Uppbyggnaden av det moderna samhället kännetecknas av en kraftig urbanisering och en stigande energiförbrukning. Genom att huvudparten av energin erhålles genom användande av fossila bränslen har luftföroreningarna ökat i skrämmande grad.

33,3 procent av den svenska energiförbrukningen år 1965 utgjordes av vattenkraft, medan importerad olja svarade för 52,8 procent. Samtidigt som oljan således är vår största energikälla har den en starkt luftförorenande effekt, vilket gör det nödvändigt att utomordentligt noggrant följa utvecklingen på detta område och vidtaga åtgärder i förebyggande syfte. Genom en förbättrad förbränningsteknik har stora anläggningar för uppvärmning med olja kunnat konstrueras på sådant sätt att luftföroreningar härifrån ofta är måttliga, medan däremot övergången till oljeeldning i bostadsfastigheter medfört en betydande ökning av SO₂-halten i luften. Genom användandet av tjocka eldningsolja har svavelföroreningarna ökat i omfattning. Avgörande betydelse för mängden svaveloxid är den typ av olja som användes för uppvärmningsändamålet. Svavelhalten i brännolja varierar nämligen högst avsevärt, från 3 procent i de tjocka oljorna till 0,5 procent i de lättare eldningsoljorna. Vi måste således försöka åstadkomma en övergång till tunnare eldningsolja inom tätbebyggda områden.

Det kan med tillfredsställelse konstateras att man från statliga myndigheters sida liksom från kommunalt håll har påbjudit användande av eldningsolja 1 vid uppvärmning av offentliga byggnader.

Å andra sidan innebär den nuvarande energibeskattningen ett klart incitament till användande av tjockare eldningsolja. För närvarande utgör skatten på tunn eldningsolja 25 kronor per m³, medan den för tjock eldningsolja inte uppgår till mer än 16 kronor per m³. Riksdagen bör därför hemställa hos Kungl. Maj:t om en omfördelning av skattesatserna så att det nuvarande missförhållandet rättas till.

Vid sidan av uppvärmningsanordningarna för fastigheter svarar motorfordonen för en väsentlig del av tätorternas luftföroreningar. Föroreninghalten varierar från fordonstyp till fordonstyp och är dessutom i hög grad beroende på rådande körförhållanden. Således kan man konstatera att största föroreningssgraden erhålles vid tomgångskörning samt vid körning med låga hastigheter. Som på annat håll framhållits i denna motion ger detta anledning för samhällsplanerarna att vid planeringen av genomfartsleder genom tätorterna planera dessa på ett sådant sätt att kölbildning undviks. Genom att dieselmotorer ofta avger sotbemängda avgaser verkar dessa mer irriterande än de bensindrivna bilarna trots att avgaserna från de senare innehåller betydligt större kvantiteter av koloxid. Dieselmotorernas svarta avgaser beror i hög grad på en felinställ-

ning av dieselbilens bränslesystem, varför det icke finns någon anledning att tolerera denna nedsotning.

Avgaser från bensindrivna fordon innehåller normalt ett mycket stort antal giftiga ämnen. Bland de direkt hälsovådliga beståndsdelarna i avgaserna tilldrar sig framför allt koloxiden uppmärksamhet. Koloxiden som är lukt- och färglös och således icke kan märkas utan särskilda undersökningsmetoder är direkt hälsovådlig även i små kvantiteter.

Det är för tillverkare av bilmotorer icke ett oöverstigligt hinder att åstadkomma en bilmotor som, genom en fullständigare förbränning och ett förbättrat avgassystem, medför att avgaserna innehåller väsentligt lägre kvantiteter koloxid. Det finns icke anledning att godtaga den nuvarande koncentrationen av koloxid i avgaserna. En förbättring torde emellertid inte kunna uppnås med mindre än att man från myndigheternas sida upprättar fasta normer för de kvantiteter giftiga ämnen som kan tillåtas i avgaserna.

Bilarnas avgaser innehåller en annan beståndsdel som icke kan accepteras i det moderna samhället, nämligen de blyföreningar som erhålles vid användande av blyhaltig bensin. Bensinen innehåller i sitt ursprungliga skick icke blyföreningar, men eftersom moderna motorer är byggda för bensin med ett högt oktantal, ligger det givetvis i oljeproducenternas intresse att tillhandahålla en sådan bensin. Billigaste och enklaste sättet att höja oktantalet är för närvarande att tillsätta någon form av blyförening till den färdiga bensinen. Det finns emellertid möjligheter att nå motsvarande effekt på andra vägar även om dessa ställer sig dyrare. Framställning av högoktanig bensin utan blyförekomst torde påverka konsumentpriset på bensin så att detta höjes med 2—5 öre per liter. Det avgörande torde emellertid icke vara denna höjning av bensinpriset utan i stället de mycket stora investeringskostnader som en övergång till annan framställningsmetod skulle medföra. Ett annat sätt att komma till rätta med problemet med blytillsatsen är givetvis att tillverka bensinmotorer avsedda för bensin med lägre oktantal. Undersökningar pågår emellertid i Studsvik, och vi förutsätter att de forskningsresultat som kommer att framläggas kommer att resultera i konkreta förslag från regeringens sida.

Vattenförsörjning och vattenförorening

Behovet av friskvatten är i dag betydligt större än tidigare. Vattenförbrukningen i Sverige uppgick år 1945 till 210 liter per person och dygn. 1965 hade den stigit till 380 liter per person och dygn om man endast tar hänsyn till förbrukningen i städerna. Denna utveckling mot en ökad förbrukning av friskvatten fortsätter samtidigt som invånarantalet stiger.

Vissa orter har redan nu allvarliga bekymmer med vattenförsörjningen. I första hand är det fråga om städer i Syd- och Mellansverige med otill-

fredsställande friskvattentäkter. Det är emellertid inte vattentäktens storlek som är det allvarliga problemet utan framför allt den alltmer fortgående föroreningen av källorna. Föroreningarna medför att man antingen måste genomföra kostbara reningar innan vattnet kan användas som dricksvatten, eller också måste friskvattnet ledas långa vägar från andra och mindre förorenade sjöar.

Den framtida friskvattenförsörjningen är därför i mycket hög grad en planeringsfråga. Det gäller att så tidigt som möjligt fastställa vilka sjöar som skall utgöra de framtida friskvattentäkterna samtidigt som kravet på kloakvattnets rening måste garantera att ingen förorening sker. Man bör också söka uttröna möjligheterna att återställa redan försumpade vattentäkter. Många recipienter har redan blivit så förstörda att ingen möjlighet finnes att för närvarande utnyttja vattnet som dricksvatten.

Givetvis bör man icke använda sjöarna som recipient för orenat avloppsvatten. Bristen på mera ingående bestämmelser angående rening av avloppsvatten har lett till att ett stort antal städer och tätorter avleder detta vatten utan att det blir föremål för någon egentlig reningsprocess. Samma är förhållandet med det vatten som efter industriell användning utsläppes från fabriker och andra industrieanläggningar.

De vanligast förekommande föroreningarna kan indelas i följande grupper:

1. Fasta föroreningar
2. Lös organisk substans
3. Växtnäringsämnen
4. Olja
5. Sjukdomsalstrare
6. Olika skadliga ämnen
7. Varmvattenutsläpp

Av de förekommande föroreningarna tilldrager sig växtnäringsämnena, oljan och sjukdomsalstrarna den största uppmärksamheten.

Växtnäringsämnen utgöres främst av fosfor- och kväveföreningar och har till följd att den biologiska balansen i recipienten rubbas. En alltför hög produktion av alger kan leda till att recipienten totalt växer igen och sjön försumpas.

Olja kan på mycket kort tid förstöra en god friskvattentäkt. En liter olja är tillräckligt för att förstöra en miljon liter vatten. Men även av många andra anledningar betraktas oljan som en av de farligaste vattenföroreningarna. Otaliga sjöfåglar dör årligen därför att deras fjäderskrud blivit förstörd, stora bad- och fritidsområden måste ligga outnyttjade därför att oljan förorenat såväl vattnet som stranden.

Den smittospridning som sker genom vattendragen är ofta svår att upp-

täcka och kan på kort tid leda till omfattande epidemier. Detta ger anledning till att i högre grad än vad som för närvarande sker kontinuerligt undersöka de vattendrag som har direkt samband med friskvattentäkterna.

För att komma till rätta med vattenföroreningarna är det nödvändigt att effektiva reningsverk bygges så att inte den redan allvarliga föroreningen ytterligare förvärras. Kravet på rening måste ställas så högt att utsläppet av kloakvatten kan ske utan risk för att recipienten förstöres. I den mån statsbidrag utgår till kommunala reningsverk bör kravet vara att reningsverket även skall vara konstruerat för kemisk rening.

I detta sammanhang vill vi fästa uppmärksamheten på den förorening av vatten i farleder som förorsakas av utsläpp från fartyg. Med hänsyn till frågans speciella natur har särskild motion väckts i ämnet.

Biocider

Termen biocider användes för en mycket stor grupp av kemiska preparat som framför allt kommer till användning inom jord- och skogsbruket. Den ordagranna översättningen av "biocid" är "livsdödare", varför det kan betecknas såsom något oegentligt att använda denna benämning för samtliga preparat. Termen har emellertid i den politiska debatten redan kommit att innebära ett sådant begrepp, och det finns knappast någon annan samlad beteckning som täcker uttrycket. Risken vid användandet av kemiska bekämpningsmedel är att man vid en felaktig dosering eller annan olämplig bekämpningsmetod kan erhålla ett resultat som är helt anorlunda än det som från början var avsikten. Således har användandet av DDT-preparat i vissa fall medfört att den naturliga balansen i naturen rubbats.

Genom användande av kvicksilverföreningar har man ökat kvicksilverhalten i naturen i så hög grad att man ofta kommer att tangera den gräns där risk föreligger för förgiftningar av människor och djur. Inte minst har detta kunnat observeras i de svenska vattendragen där kvicksilverförekomsten i fisk nu är så stor att fisken från ett stort antal svenska sjöar icke anses vara användbar såsom människoföda.

Genom att ändrade bestämmelser införts i samband med förbudet mot användande av alkylkviksilver har man i dag en avsevärt förbättrad kontroll över användningsområdena för biociderna. Utformningen av säkerhetsbestämmelserna är emellertid sådan att det fortfarande föreligger risk för överdosering. Någon som helst efterkontroll av hur de inköpta kemiska preparaten användes förekommer icke. Det framstår såsom önskvärt att man på detta område skulle kunna tillämpa principen att en efterhandsredovisning måste ske av de preparat som saluförts. En sådan redovisning borde kunna ske genom att de distributörer av kemiska bekämp-

ningsmedel som ombesörjer försäljningen direkt till förbrukarna blir skyldiga att årligen redovisa hur stora kvantiteter som försålts. Dessutom är det av största vikt att man genom en resistensbiologisk forskning försöker minska behovet av kemiska preparat.

Landskapsvård

Då riksdagen år 1967 antog nya riktlinjer för jordbrukspolitiken diskuterades också frågan om de konsekvenser en nedläggning av åkerjord skulle få för landskapsbilden. Det är först under senare år som denna problematik i större utsträckning observerats. Odlingslandskapet har alltid utgjort en naturlig del av det svenska landskapet. Den jordbrukspolitik som beslutats 1967 kommer emellertid att medföra att betydande arealer av det svenska kulturlandskapet inte längre kommer att hävdas. Hur stora arealer det kommer att bli fråga om går inte att med säkerhet beräkna, men troligen rör det sig om cirka 40 procent av den areal som nu redovisas som åkerjord.

Mycket av denna mark har ett sådant läge och sådana förutsättningar att den naturliga följderna bör vara att överföra den till skog. Men en sådan överföring skulle inom vissa områden medföra en så total förändring av landskapet att det ur bebyggelse- och rekreationssynpunkt vore olämpligt.

Inom vissa delar av vårt land kan denna omvandling nu studeras. Den förslumning av landskapet som sker då buskar och sly erövrar åkertegarna förskräcker och kan inte helt tillåtas. Betydande delar av det svenska odlingslandskapet som nu hotas av igenväxning måste hållas öppna. Men hur och med vilka medel?

Departementschefen uttalade 1967 i propositionen om jordbrukspolitiken att dessa frågor skall lösas inom naturvårdens ram och inte med jordbrukspolitiska medel, vilket också godtogs av riksdagen. Naturvården torde emellertid ha mycket begränsade möjligheter att lösa dessa frågor på ett sätt som är miljömässigt tillfredsställande. Försök har gjorts inom vissa områden av vårt land, inom vilka man med hjälp av AMS-medel genomfört en röjning av vissa fält och tegar där förbuskningen medfört att hela landskapsbilden förändrats på ett oacceptabelt sätt. Sådana åtgärder är emellertid dyrbara och löser endast kortsiktigt dessa problem, såvitt inte därefter kontinuerlig behandling sker. En framkomlig väg därvid utgör betes- och vallproduktion. Många problem måste emellertid lösas i detta sammanhang, problem av både driftekonomisk och juridisk art. Det måste kartläggas vilka områden som skall bevaras, så att åtgärder kan vidtagas redan vid den tidpunkt då jordbruksdriften lägges ned.

I detta sammanhang förtjänar framhållas att lokalisering av fritidsbebyggelse i form av enstaka friliggande fastigheter eller mindre grupper

av sådana har en gynnsam effekt för landskapsvården. Genom sådan bebyggelse bibehåller odlingslandskapet sin levande karaktär och igenväxningen av nedlagd åkerjord motverkas i viss utsträckning. Det är därför angeläget att de fastighetsbildande myndigheterna iakttar mindre restriktivitet mot denna form av glesbebyggelse än vad som blivit alltmera vanligt.

Nedläggningen av jordbruk kommer att öka snabbt under de närmaste åren. Det är därför nödvändigt att redan nu lösa dessa problem och anvisa de vägar och medel som bör komma till användning för att på ett riktigt sätt hävda landskapsvården.

Vi vill därför föreslå att statens naturvårdsverk i samråd med lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen får i uppdrag att utreda formerna för en ekonomisk landskapsvård.

Med stöd av ovanstående hemställas,

I. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

a) att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt "Kommittén för barns utemiljö" att i sitt fortsatta arbete beakta de synpunkter på samhällsplaneringen som framförts i förevarande motion,

b) att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om olika åtgärder ägnade att bevara de delar av kulturlandskapet som av landskapsvårdande skäl bör bibehållas;

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om att statens naturvårdsverk får i uppdrag

a) att i samråd med statens naturvetenskapliga forskningsråd verka för utökad forskning inom naturvårdsområdet, särskilt med avseende på luft- och vattenföroreningar,

b) att fastställa normer för de högsta tillåtna restvärdena i avgaser från förbränningsmotorer och uppvärmningsanordningar samt för högsta tillåtna föroreningsgrad för vatten som utsläppes i recipient,

c) att i samarbete med socialstyrelsen och statens vägverk utreda frågan om den framtida vattenförsörjningen,

d) att intensifiera upplysningsverksamheten då det gäller föroreningar i naturen;

III. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla att Kungl. Maj:t medverkar till att frågan om luftföroreningar göres till föremål för behandling inom Världshälsoorganisationen (WHO).

Stockholm den 16 januari 1968

Yngve Holmberg (h) Carl Eskilsson (h) Rolf Kaijser (h)

Allan Hernelius (h) N. Yngve Nilsson (h) Gösta Jacobsson (h)

Ragnar Sveningsson (h) G. Ivar Virgin (h)
